

«Hüýrlukga – Hemra» dessany / dowamy -3

Category: Halk döredijiliği we rowaýatlar, Kitapcy

написано kitapcy | 22 января, 2025

«Hüýrlukga – Hemra» dessany / dowamy -3

«HÜÝRLUKGA – HEMRA» DESSANY / dowamy -3

Elkyssa, Hemra jan sözünü tamam etdi. Agalary «Jany bir eken mynyň» diýip, öñkidenem gaty süýremäge başladylar. Şol dagyň kenaryna süýräp barylaryna ýedi dagyň bent bolan ýerinde bir çay bardy. Adyna Gurrukçaý diýer erdiler. Bu çay bulara dahyl boldy. Eltip şol çaya Hemra jany togalap göýberdiler. Hemra jan «ýa suw, ýa saman» diýip ýöriberdi. Çaýyň özi segsen gulaç erdi. Şu ýerde kyrk çilten gaýyp erenler jem bolup tagta rowan guran Hemrany çaýyň düýbüne alyp düşdiler. Aradan bir sagat ýaly wagt geçdi.

Indi habary kimden eşit, Hemranyň agalaryndan. Çaýa agzyny tutup aýagyny öküz basan ýaly:

– Hemra jan, seni alyp gitjek – diýip, gygyryşdylar. Hemra jan «Bularyň maňa rehmi gelipdir-ow» diýip, çaýyň içinde elinde sazy bolmasa-da, dilinde sözi, ozaly ak süýt beren eneme, kyblagähim atama, Güljemile janyma, deňi-duş ýardostlarma, Misir ilinemeniň şu baş agyz sözümi gowşuryň – diýip, salam iberip, bir baş keleme söz diýse gerek:

Myndan gider bolsaň Misir ýurdyna,
Barsaň şa Hysrowa salam diýgeý sen.
Gözüm oýup saldyňyz çaýyň düýbine,
Mähribanym eneme salam diýgeý sen.

Säher turup meniň ýolum gözleýen,
Geler diýip, geler yzym yzlaýan,
Ak maya dek zaryn aglap bozlaýan,
Barsaň enem jana salam diýgeý sen.

Hijr oduna ýandy meniň ýüregim,
Çaý düýbünde ýokdyr meniň deregim,
Güljemiläm bile çykan pudagym,
Barsaň Güljemilä salam diýgeý sen.

Hemranyň dilinde Aly Murteza,
Gardaşymdan ýetdi maňa bu bela,
Ýar-dostum deň duşym, ol Misir ile,
Barsaň deň-duşlaryma salam diýgeý sen.

Elkyssa, Hemra jan sözünü tamam etdi. Agalary:

– O-ho, hälem jany bir eken-ow mynyň – diýişdiler. Haraz ýaly, degirmen ýaly äkelen daşlaryny çayyň başyna goldaşyp, daşamaga aýlanyşdylar. Birnäçe sansyz daşy ýygnaşyldalar. Ýygnap bolup, ýeke-ýekeden tas çaya – Hemranyň depesine goldaşyp, taşlamaga aýlanyşdylar. Daşy taşlap bolup□

– Eý, Hemra jan, janyň bolsa alyp gitjek – diýip, ýene gygyryşdylar. Hemra jandan seza bolmady. Bu çay Hemranyň ilinden aýraçylygy bolmasa, sapaly jaý boldy. Bir ýanna elini uzatsa bulak, bir ýanna elini uzatsa miwe boldy. Hemra jan şu tarygada otyrybersin. Indi habary kimden al, Hemranyň iki agasyndan al. Olar daşy taşlap bolyp, hoşwagt bolyp gülişdiler□

– Eý, zaňnar, janyň miň-de bolsa, her gaýsyna bir daş zyňandyrys – diýdiler. Hemra janyň agalary çayyň başyndan aýrylyp ýöriderdiler. Şol wagtda Hemra janyň Şasuwar atly bir aty bar erdi. Ol janawer jylawyny dişläp, çayyň daşyndan üç gaýtara aýlandy. Dilsizem bolsa, dilliden gowy erdi. At gözünden boýyr-boýyr ýaş akdyryp, Hemra jany Allaga tabşyryp, at janawer bu zaňnarlaryň yzyňa düşüp ýöriderdi. Emma Hemranyň agalary ýola çykyp, urdylar maslahaty□

– Atyny eltsek, atamyza näme diýeris, atynam öldüreýli – diýdiler. At janaweriň döweregine tanaf aýlap, tutyp alyp, eýer-esbabyny syryp, ýedi ýoluň üstinde damagyny çalyp, üssine daş basyp ýöriderdiler. Baryp ýük-ýaýlaryny ýükläp, alyp ýola düşip rowana boldylar. Birnäçe gün ýol ýörüp, Misir şäheriniň bir mezillik bări ýanyndan bardylar. Bir adam tafyp alyp:

– Baryň patyşaga aýdyň. Ogullaryň gelýärdiýip söýünjile – diýdi. Ol adam ýola düşüp rowana boldy. Baryp patyşanyň bergahyna baryp□

– Eý, şahy älem, siziň barsa gelmeze giden ogullaryňz gelip durar – diýdi. Patyşa bu sözi eşidip, söýinjiläp gelen adama baş aýak serpaý etdi, at mindirdi, bir näçe yngam berdi. Şeýdip söýinjiläp gelen adamyň wagtyny hoş edip göýberdi.

Indi habary kimden eşit, patyşadan eşit. Hysrow şa jar urdyrmaga başlady:

– Patyşanyň kyrk giye gündiz toýy bar – diýip, jarçy jar çekip ýöriberdi. Emma toýam başlanyp gitdi. Ogyllary bolsa gelip yetişdi. At çapdyrды, altyn gabak atdyrды, bagşy aýtdyrdы, görəş tutdurdy. Toý-tomaşany sag-aman sowdy. Patyşanyň özi bir oýlanyşyk tapdy. Hiç aňry ýanna çakabilmedi. Düýsinde patyşany jak-jak uryp saýrap beýhus eden Bilbilgöye lal bolyp, misli baýhatyn dek çugdyp otyrды. Şol wagtda patyşanyň üssüne Hemranyň mähriban enesi, Güljemile siňlisi saçyn ýaýyp, ýuzin ýyrtyp, patyşanyň bergaýynda häzir boldy.

– Ziwer, Hurşyt geldi. Biziň Hemra jan gelmedi – diýip, birnäçe zar-zar ýyglaşdylar. Patyşa bu halatyny görip, gonjyndaky hanjaryny eline alyp, Bilbilgöýä dergazap boldy□

– Meniň ogluma näme bela etse, şu guşdan ýetdi. Şu guşnyň damagyny çalyp, bir çemçe ganyny içip, içimi sowadaýyn – diýip, patyşa dergazap boldy. Onda patyşanyň özi bilen deň ýaşaşyp gelýen akyldar weziri bardy. Adyna hem Kasym wezir diýer erdiler. Ol köp bir hakyllı kişi erdi. Ol patyşa her ýerde gyssansa, gysynsa ýol salgy berer erdi. Kasym wezir aýtdy:

– Eý, patyşaýym, bu guşny öldürseň, öler gider, mert guşdyr. Ondan men şuňa ýalbaryp görevin, şayetçe Hemra janyň galan ýerini bu salgy berer – diýdi. Söz Kasym wezirden, Bilbilgöýä guşy taryplap bir baş keleme söz aýtsa gerek.

Hoş gelipsiň biziň ile,
Miri mähebbetli bilbil.
Açylypdyr bagda güller,
Saýrar bolsaň bu gün, bilbil.

Elim ýetmez pelek çarhyna,
Gezersiň özüň erkiňe,
Şebi nem düşdi gül ýüzine,
Ne üçin gamgyn bolduň, bilbil?

Pasly bahar ýazlar saňa,
Agyr ulysly iller saňa.
Ter açylgan güller saňa,
Perýat ursaň şu gün, bilbil.

Kasym aýdar syrlaşaýly,
Mähebbet ýolun açaýly,
Gel, ikimiz sözleşeýli,
Ne üçin gamgyn bolduň, bilbil?

Elkyssa, Kasym wezir sözünü tamam etdi. Bilbilgäýä guş bu hoşamady eşidip, öňki otyryşyndan ýedi esse zyýada bolup dalmynyp, daranyp, açylyp otyrdy. Patyşanyň hem göwnüne geldi.
— Weziriň aýtgany dogry boldy. Bu guş mert eken. Menem synamdan habar bersem, şayetki maňa habar berjek eken — diýip, bir baş keleme söz aýdar gerek.

Sözle bilbil, ne ýerlerden gelersen,
Sözle bilbil, Hemra jandan habar ber.
Nä habar getirdiň, näme bilersen,
Sözle bilbil, Hemra jandan habar ber.

Şunkar guşum uçyrdym men goplumdan,
Bibilim ürkizdim täze gülümden.
Bir zelel ýetmese iki oglumdan,
Sözle bilbil, Hemra jandan habar ber.

Hemra jan gideli ýedi ýyl boldy,
Gözüm ýaşy akdy gamda, ne boldy,
Sagadym gün boldy, günim ýyl boldy,
Sözle bilbil, Hemra jandan habar ber.

Hysrow aýdar nedir bagtym garasy,
Anyň üçin bitmez synam ýarası,

Hemra erdi maly-mülkim eýesi,
Körpe guzy, şunkarymdan habar ber.

Elkyssa, patyşa sözünü tamam etdi. Bilbilgöýä güş jak-jak uryp:

– Ertirden şunyň ýaly bir ýakymly söz tapsaň, bir akyllý adam bolar erdiň. Patyşada kyrk kişiniň akyly bar diýip, eşidýär erdik, emma seniň akylyň jüýje horazyň akylyça ýok eken. Zehaniň ýukalygy eşegiň palany ýaly eken. Meni bir saza, söze gark etseň, men ogluň galan ýerini tapyp berermen – diýdi. Patyşa şu ýerde jarçyny ýanyna çagyryp alyp:

– Her kimse sazanda, göýende bolsa, patyşanyňka gelibersin – diýip, jar çekdirdi. Emma sazanda göýende üýşüp başlady. Onyň içinden ýedi sazanda saýlap aldylar. Ýedi sazandanyň başlygy Hemra janyň dogan daýysy Abdylla beg boldy. Ýedi bir gulakdan düzüp ugraberdiler. Bilbilgöýe saza-söze gark bolup, wagty çennan hoş bolyp, Hemra janyň galan ýerini bir-bir habar berse gerek.

Gulak salyp eşit, şahym arzymy,
Dag ýykyldy, cynaryňdan aýryldyň,
Dykgat goýyp eşit meniň sözümi,
Ýurt eýesi hüňkäriňden aýryldyň.

Çarhy pelek bu gün terse burandyr,
Bilseň şahym seni Hudaý urandyr,
Hemra duşman bilen mejlis gurandyr,
Ýurt eýesi soltanyňdan aýryldyň.

Heremiň bagyndan meni getiren,
Ýarlygyny perizatdan ötiren,
Iki agasyn kellepazdan gutaran,
Körpe guzyň gamhoryňdan aýryldyň.

Seniň ogluň üssi-başyn saýdylar,
Üssin soýyp çay düýbünde goýdylar,
Gazap edip iki gözün oýdylar,
Şuňkar guşuň Hemra jandan aýryldyň.

Bilbilgöýä aýdar guşuň sarpasy,
Perzent bolar adamzadyň arkasy,
Goýynyň melesi, goçyň körpesi,
Körpeguzy goçgaryňdan aýryldyň.

Elkyssa, bilbilgöýä guş sözünü tamam etdi. Emma Hysrow şa iki oglyny çagyryp aldyrmakçy boldy. Onda Kasym wezir aýtdy

– Eý, patyşaýym, ozalda ýazgydyň şeýle bolsa, gaçyp gutylyp bolmaz. Iki oglyň bu taýda özüň öldürseň, ol oglyň o taýda ölse, baýaky biperzent bolman näme bolýasyň. Ikinjem, ölik arslandan dirik syçan ýagşy. Hemra jan arslanam bolsa, bize peýdasy ýok. Syçanam bolsa, diriklik ýagşy, bulary öldürme. Bularyň öldürseň, Hemra janyň galan ýerini kim tapyp berjek? Onda olary ýygyn çekdireýli – diýdi. Weziriň aýdany patışanyň kükregine jüp düşdi. Ýene hem bir jarçyny çagyryp

– Patışanyň maslahady bar – diýip, jar urdyryp ýöriberdi. Patışanyň maslahaty diýensoň, galybilen adam boldymy. Kyrk miň ýygynyň başyny jem edip aldylar. Kyrk eşegi kesgeltekden yüklediler. Agalaryny çagyryp getirip elini, götine daňdylar. Baýaky kesgeltekleriň biri döwülse, biri bilen urup, ýygynyň öňüne salyp ýöriberdiler. Bu zaňnarlar meýdana çykyp maslahat urdy

– Özümüzden başga bu ýoly gören adam ýok – diýip, bir ýanyny daga, bir ýanyny çöle tutyp ýöriberdiler. Muny gören Bilbilgöýä guş:

– Eý, patyşaýym, bir Hemra diýip, kyrk muň janyň ganyna galmasaň, maňa rugsat berseň, Hemrany özim tapyp berermen – diýdi. Patyşa golundan bilbili ýazdyryp göýberdi. Bilbilgöye guş ol depeden ol depä, ol tommykdan ol tommyga uçyp gonyp ýöriberdi. Ýygyn yzyna düşüberdi. Agalary ýalandan gözüne tükilik çalyp, aglan kişi bolup, çygyryşyp:

– Akmak patyşa, guşhakylyna gidip, kyrk miň ýygynyň ganyna galdyň – diýip gygyryşyberdi. Bu zaňarlaryň sözüne gulak salan kişi bolmadı. Ýöriberdiler. Az ýörip, köp ýörip birniçe ýoly ta kylyp barýar erdiler. Bilbilgöye guş baryp, Sasuwar atyň üstüne gondy. Ýygyn aýlanyp duryp, köp hafa boldylar. Ondanam Bilbigöye guş uçyp ýöriberdi. Barypçaýyň agzyna

gondy. Şol wagtda patyşa atdan özini başaşak goýberdi. Wezirler jem bolup, söýäp otyrdylar. Sagat zamandan essine geldi. Özini dürsläp, alyp çäýä bagryny gerip, baş keleme söz aýtsa gerek:

Ýa her zada perýat edip,
Tafarmanmy balam seni,
Ýyrtyp ýakamy çäk edip,
Tafarmanmy balam seni.

Joşup derýada gaýnasam,
Ysmaýyl dek darda oýnasam,
Kaknus deý ody çeýnesem,
Tafarmanmy balam seni,

Ýakup kimin gan ýyglasam,
Giden yzyňy yzlasam,
Dawyt dek kyrk ogyl bersem,
Tafarmanmy balam seni.

Adym Hysrow, boldym garyp,
Galdym yzyňda sargaryp,
Ýagty dünýäni agtaryp,
Tafarmanmy balam seni.

Elkyssa, Hysrow şa sözünü tamam etdi. Bu söz Hemra jana yetişdi. Hemra jan hergiz sesini çykaramy, sesini çykaryp näme ýagşylyk gördü. Birniçe sagat garaşyp durdylar. Hiç seza bolmady. Ondan soň mähriban enesi, saçyny ýaýyp ýüzini ýyrtyp, guzysyndan aýrylan goýun dek mäläp, ebni nowbahır ýyglap, baş keleme söz aýtsa gerek.

Daglar ahyma dumandyr,
Balam, senden aýrylgaly.
Elmydama işim nygandyr,
Balam, senden aýrylgaly.

Bu watanlar watan boldy,
Döwran bizden öten boldy,

Geýen donym kepen boldy,
Balam, senden aýrylgaly.

Öňki dertlerim dert oldy,
Ýandy ýüregim gert oldy,
Gözüm ýoluňda dört oldy,
Balam, senden aýrylgaly.

Mähriban diýr meniň adym,
Allaga ýetmedi dadym,
Köpdir ýüregimde ahym,
Balam, senden aýrylgaly.

Elkyssa, Mähriban sözünü tamam etdi. Bu söz baryp, Hemra jana yetişdi. Hemra jan aýtdy

– Atam bolup aýtdy, enem bolup aýtdy. Eger men sesimi çykarsam,çaýa düşüp meni öldürerler – diýip otyryberdi. Birnäçe sagat jemagat garaşyp durdy. Her ýerden seza bolmady. Onsaň Güljemile siňlisi gara geýip, gan aglap, gül meňzini soldyryp, gül ýüzini ýyrotyp, gara saçyny ýaýyp,çaýa bagryny gerip, zar-zar aglap, bir baş keleme söz aýtsa gerek.

Hassa janyň hasratyndan otga ýakar men gardaşym,
Her zaman öýden çykyp, suw dek akar men gardaşym,
Delminip ýoluňa garap, ýolga bakar men gardaşym,
Islesem indi seni nirden taparmen gardaşym.

Galdy ataň hasratyňda sary sergezdan bolup,
Ýaş döküp ýyglar eneň gözde ýaşy girýän bolup,
Ýary-dostuň ýylaşlar husnyňda bagry gan bolup,
Yzlasam indi seni nirden taparmen gardaşym.

Bermedi zalyň pelek zerre döwrany maňa,
Şat bolyp, gülişip ýörmek nesip etmedi saňa,
Güljemile razy kylysyn derdiňe derman saňa,
Yzlasam indi seni nirden taparmen gardaşym.

Elkyssa, Güljemile sözünü tamam etdi. Bu söz baryp, Hemra jana yetişdi. Güljemiläniň gözünden akgan ýaşlar damja-damja bolup, baryp Hemra janyň ýüzüne dammaga başlady. Hemra jan aýtdy

– Meniň üçin janyny ýakyp, gözünden ýaş döküp durjak şo bigäne zaňnarlarmy! – diýip, çäýyň içinde oturan ýerinden elinde sazy bolmasa hem dilinde sözi, zar-zar ýyglap, baş keleme söz aýdar boldy:

Kim sen, meniň köne derdim gozgaýan,
Meniň sendek niçik gardaşym bar?
Bu garaňky jaýda meni yzlaýan,
Meniň sendek niçik gardaşym bar?

Bir hümmet isledim Aly pirimden,
Myradyma ýetdim şonuň gabryndan,
Ene başga garyndaşyň jebrinden,
Hijr oduna köýen içim-daşym bar?

Üssümdedir gam-gaýgynyň dumany,
Çaý içinde bilmen ýagşy-ýamany,
Hup getirdim iki agamy,
Hakyň penaýynda göwün hoşym bar.

Hemra diýer Taňry bersin imanym,
Hiç kimse görmesin ýagşy-ýamany,
Bir garaňky çaydyr meniň mekanym,
Meniň kişi bilen ne işim bar?

Elkyssa, Hemra jan sözünü tamam etdi. Hysrow şa essinden gidip ýatyberdi. Wezirler huş gülünü getirip, onyň burnyna tutdular. Andan soň Hysrow şa huşuna geldi. Durgan jemagat aýtdy!
– Eý, şahym, Hemra jan sag-aman çäýda bar eken. Onuň öz towyşyny eşitdik – diýişdiler. Hysrow şa şu ýerde gaytadan goluna sazyny alyp, ýanyp-köýüp, bir baş keleme söz aýtsa gerek.

Maňa ýaman habar boldy,
Aman-esenmi sen, Hemra?
Bildim takyk Hudaý urdy,
Aman-esenmi sen, Hemra?

Bolarmy didara doýmak,

Gan ýyglagyyp gara geýmek,
Rowa bolarmy atam diýmek,
Aman-esenmi sen, Hemra?

Habar aldym hoş diliňden,
Hazan nyşany gülüňden,
Hiç gutulmaz sen ölümdeň,
Aman-esenmi sen, Hemra?

Hysrow aýdar bu zybanym,
Başymdan gitmez dumanym,
Körfe guzым Hemra janym,
Aman-esenmi sen, Hemra?

Elkyssa, Hysrow şa sözünü tamam etdi. Bu sözni Hemra jan eşitdi. Hemrajanyň gahary geldi

– Aman bolan kişi mun ýaly ýerde güýlinip ýatarmy, ata jan maňa biderek azar berdiň – diýip, zar-zar ýyglap, elinde sazy bolmasa-da, dilinde sözi, baş keleme söz aýdar boldy.

Kim sen maňa mährem bolyp,
Halymy sorgan kimler siz?
Çaý içinde hemdem bolup,
Halymy sorgan kimler siz?

Dünýädäki hasap bilen,
Ýandy bagrym azap bilen,
Safar eýläp gazap bilen,
Görmäge gelen kimler siz?

Hemra aýdar ýagşy kaýda,
Söwer ýardan bolmaz peýda,
Tä ölinçäm ýatsam çaýda,
Görmäge gelen kimler siz?

Elkyssa, Hemra jan sözünü tamam etdi. Andan soň duran jemagat biri-birine buşlaşdylar. «Hemra jan sag eken, sag bolsa bir çäresi bolar» diýisidiler. Ondan soň Hysrow patyşa aýtdy:
– Men Hemra jana şu zaňňarlary bent edip goýanymy habar

bereýin – diýip, goluna sazyny alyp, çünkü nowbahar ýyglap, baş keleme söz aýtsa gerek.

Namardyň goly balandy,
Çykgył, Hemra, men göreýin.
Agalaň bendi bolandy,
Çykgył, oglum, men göreýin.

Perizada aşykmy sen
Pyrak içine galanmy sen
Ölikmi sen, dirikmi sen
Çykgył, oglum, men göreýin.

Gamgyn ataň şat bolsa,
Şat bolup, ülkäge barsa,
Teniňde janyň bar bolsa,
Çykgył, balam men göreýin.

Ýyglady halaýyk barça,
Hiç kim derdi ýokdur mençe,
Bu göre gelgen Hysrow patyşa,
Çykgył Hemram, men göreýin.

Elkyssa, Hysrow patyşa sözünü tamam etdi. Bu söz baryp, Hemra jana yetişdi. Hemra janyň öňki gahary gelmekmi, öňkä ýedi esse gahary geldi.

– Bu çasan patyşa meni goýmajak boldy – diýip, çykarman otyrды. Ýene-de Hemra jan çydam berip otyra bilmedi.
– Gamly atam ýanyp-köýip durmasyn, gel, şuňa gözümden aýra düşenligimi beýan edeýin mynda näderka? – diýip, baş keleme söz aýtsa gerek.

Käbäm menden habar alsaň,
Atam iki gözim ýokdur.
Düzip gitdim, bozyp geldim,
Käbäm iki gözim ýokdyr.

Çaý içinde ýalňyz galdyn,
Açylan güller dek soldym,

Ilim-halkdan jyda boldym,
Bu ýerde gamhorym ýokdyr.

Hemra diýr ýagşy kaýda,
Söwer ýardan ýokdyr peýda,
Tä ölinçäm ýatjak çjaýda,
Käbäm iki gözim ýokdyr.

Elkyssa, Hemra jan sözünü tamam etdi. Hiç ýerden habar bolmady. Hemrajanyň ýüregi gysmaga başlady. Şol wagtda Hemranyň enesi essinden gidip ýatyberdi. Kenizler huş gülünü getirip, Mähribanyň burnuna tutdylar. Bir-iki sagatdan Mähriban huşyna geldi. Çynki nowbahar ýyglap, çáýa bagryn gerip, baş keleme söz aýtsa gerek.

Çaý içinde hemdem bolyp, müftela bolgan balam,
Barmý sen bu çay içinde hem jyda bolgan balam.
Gam bilen hijran oduna synasy dolgan balam,
Barmy sen çay içinde müftela bolgan balam.

Sagynyp ata-enesin her tarapga delmuryp,
Güljemile siňlisin gaýgy-hasratda goýyp,
Enesiniň janyna gaýgy-ataşlar goýyp,
Barmy sen bu çay içinde müftela bolgan balam.

Bir nowça güfta ediň ol husny ziba balam,
Mahri, cejdim zähri bilen synasy dolgan balam,
Ol ata-enesinden hem jyda bolgan balam,
Barmy sen bu çay içinde müftela bolgan balam.

Mähribanyň sen erersiň güýç ýüregi kuwwaty,
Ba hasrata neýleýin, ýadyma düşip ady,
Indi niräge baraýyn, kime diýeýin dady,
Barmy sen bu çay içinde müftela bolgan balam.

Elkyssa, Märiban sözün tamam etdi. Hemra jan çayyň içinde ata-enesiniň Güljemile siňlisiniň, ýar-dostlarynyň, Misir halkynyň bir jemalyny görsem diýip, ýüregi joş uryp, hem Hüýrlukga jany ýat edip, Hemra jan baş keleme söz aýtsa gerek.

Misiriň ilinden gelen beglerim,
Habar beriň, biziň iller amanmy?
Saýasyna gün düşmeýen baglarym,
Ter açylan täze güller amanmy?

Hasa bedew minip şikär edenim,
Algyr laçyn salyp telbe kakanyň,
Golunda oýnadyp, aýrak ýykanyň,
Ýaşylbaş sonaly göller amanmy?

Eläjim ýok, çaydan çykyp gaçmana,
Ganatym ýok, gaýyp-gaýyp uçmaga,
Huýrlukga ince bilden güçmaga,
Huýrlukga ince biller amanmy?

Hiç peýda tapmadym, aşna-bilşden,
Ýaman horluk gördüm iki gardaşdan,
Altysy ýazdandyr, altysy gyşdan,
On iki aýdan gelen ýyllar amanmy?

Bu baglaryň almasy bar, nary bar,
Biziň täleyýleriň näden şory bar,
Hemra diýer, her kimiň özine laýyk ýary bar,
Ýardan aýra düşen güller amanmy?

Elkyssa, Hemra jan sözünü tamam etdi. Duran halaýyk Huýrlukga diýen ady eşidip, «aperin, tasın» diýip haýran galdylar. Eşitmedik atlary erdi. Ondan soň hiç ýerden habar bolmady. Birnäçe sagat garaşyp durdylar. Güljemile siňlisi gara saçynyň ýaýyp, gül yüzünü ýyrtyp, çünkü nöwbahar ýyglap, baş keleme söz aýtsa gerek.

Iki agam diýip güman eýleme,
Hemra agam, şirin janym bamysyň?
Bu garaňky çayda öziň myhman eýleme,
Hemra agam, natuwanyň, bamysen?

Mähnet çekdiň, rahadym görmediň,
Bäş gün ýalançyda safa sürmediň,

Öwgal haýsy nesibäni bilmediň,
Şirin janyň, garyp agam, bamysyň?

Güljemile aýdar, janyň gardaşym,
Pyrakyňdan akar boldy gözýaşym,
Bu çayýň içinde ýalňyzdyr başym,
Baş penaýym, şirin janyň, bamysyň.

Elkyssa, Güljemile sözünü tamam etdi. Bu söz baryp, Hemra jana yetişdi. Hemra janyň ýüregine ot düşüp, misli perwana dek ýanyp-köýüp, otyryp erdi. Çayýň içinde Hemra jan hofukmaga başlady.

– Eý, Hudaý, maňa ýalançynyň şemalynam gaýgyrдыňmy – diýip, zar-zar ýyglap, baş keleme söz aýtsa gerek.

Kadır Alla söwda saldyň başyma,
Safa, ne üçin ýar serine dönmersen□
Eneden ýalňyz men, ýokdy gardaşym,
Safa, ne üçin ýar serine dönmersen□

Çölde ýatan asylaryň haky üçin,
Ol Muhammet Mustafanyň haky üçin,
Ýakup ogly ol Ýusubyň haky üçin,
Safa, ne üçin ýar serine dönmersen□

Alty aýlyk bolar ordasy,
Arasynda köpdir çoli, sahrasy,
Neneň meniň täleýimiň garasy,
Safa, ne üçin ýar serine dönmersen□

Aşyg Hemra zary ýary ýüzine,
Ýanar boldym pyragyna, odyna,
Ýarym galmyş didar kyýamatyna,
Safa, ne üçin ýar serine dönmersen□

Elkyssa, Hemra jan sözünü tamam etdi. Gaýta çayýň içi öñkidenem kapas boldy. Hemra jan Hudaýga şükir kylyp, on iki ymam, dört çaryýary ýat edip, çayýň içinde bir daşy ýassanyp ýatdy. Şol wagtda uka gitdi. Bir sagat çemesi uklady. Düýsinde

on iki ymam, dört çaryýar, gaýyp erenler. Şahymerdan pir:

– Eý nefes oglym, gam bolyp ýatmagyn häziriň özinden sen ýagty dünýä çyksaň gerek. Kyrk cilten erenler, on iki ymam, dört çaryýar gol göterip, pata berdiler. Tisginip ýerinden galsa, görse düýsi ekeni, çayyň içinde bir güýçli şemal peýda bolupdyr. Hemra jan Hüýrlukganyň ýanyndan gaýdanda depe saçyndan bir pyşta saçy ýakasyna bent edipdi. Hüýrulykga

– Eý, dostum, şuny başyňa iş düşende şu saçymy tütetseň ýetişerin – diýipdi. Alyp kükürt çakyp, tutasdypyryp göýberdi. Saç düýrülüp, asmana çykyp ugraberdi. Özi hem daň sáher çagy erdi. Tylla kädiň üstünde, kyrk gat çymylgan per düşeginň üstünde ýatan Hüýrlukganyň damagyna ol saç baryp dakylsy. Hemranyň başyna düşen işleri Hüýrlukga birin-biri gördü. Ýerinden galyp, bir nagra çekdi. Kyrk mährem töwereginde häzir boldy. Özünüň ýok ýerine baştutanlyk edýän Simun keniz diýen kenizi bar erdi

– Eý, bibijan, daň sáher çagyndaky bu nalyşyň ne beladır – diýdi. Onda Hüýrlukga jan

– Perýdyň ýorgydy şeýledir – diýip, ala gaýyşly gazmany ak mämäniň ortasynda goýup, kenizlere delmuryp, bäs keleme söz aýtsa gerek.

Eý, ýaranlar, jemi bolup geliniz,
Menden habar alarmysyz, periler
Záher saldy meniň içen aşyma,
Menden habar alarmysyz, periler

Binowa bilbiliň güli solmasyn,
Dünýä gelen kişi asla ölmesin,
Hiç bir adamzat men dek bolmasyn,
Ondan habar bilirmisiz, periler

Daň erte ýatyrdym gaflat düýşimde,
Çoh söwda görmüşem Hemra başynda,
Birniçe halaýyk onuň daşynda,
Ondan habar bilirmisiz, periler

Adamzat uçramasyn ajal okuna,

Bendäni almasyn pelek sanyna,
Hüýrlukga söwdüginiň adyna,
Gaýta başdan bu gün ýatdyk, periler.

Elkyssa, Hüýrlukga jan sözünü tamam etdi, onda Simun keniz aýtdy:

– Onuň dek iş bolan bolsa, biz hem leşger ýygnaýly – diýdi. Bu maslahaty Hüýrlukga makul gördü. Bir jarçyny çagyryp alyp, goluna bir dinar berip□

– «Hüýrlukganyň maslahaty bar» diýip çar çekiber – diýdi. Jarçy ras köçe, pes köçe, jar çekip ýöribiňdi. «Hüýrlukganyň maslahady bar» diýip, sagada galman kyrk miň perinin başyny jem erdiler. Kyrk top aldylar, kyrk baýdak göterdiler. Hüýrlukganyň özi ýygynyň öñini çekip, serdarlyk edip ýöribiňdi. Sürhä-sür, barha-bar, birnäče gün ýol ýöridiler. Hemra janyň ýatan çagyyna ýakyn geldiler. Hysrow şanyň alamany daşdan bir duman görüp□

–Gafyllykda biziň üssimizi bassar – diýip, dowyl berip, çagyňşmaga aýlanyşdy. Emma Hysrow şanyň ýygyny çet gyragyndan bölünip, ondan, onbäşden gaçmaga başlady. Şol barabaryna, elliläp, ýüzläp, bölünip-bölünip gaçyberdi. Hemra jan çagyň içinde oturan ýerinden muny aňyp, ýygyna teselli berip□

–Meniň ýagty jahana çykmagym ýakyn geldi,bu gelýen ýygyn meniň Hüýrlukga ýarymdyr – diýip, elinde sazy bolmasa-da, dilinde sözi, baş keleme söz diýse gerek.

Garyp göwnümiň rehberi,
Bu duman ýar dumanydyr.
Dargatmaňyz bu leşgeri,
Bu duman ýar dumanydyr.

Duşmanlar şul göye saldy
Şükür ylylla, ýalkady,
Hüýrlukga janyň geldi,
Bu duman ýar dumanydyr.

Dumanlar gözümi aldy,
Gam-gussadan içim doldy,

Allahym rehm kyldy,
Bu duman ýar dumanydyr.

Ylgar edipdir yraby,
Akdy gözümiň garagy,
Ýandy Hemranyň çyragy,
Bu duman ýar dumanydyr.

Elkyssa, Hemra jan sözünü tamam etdi. Hysrow şanyň ýygyny gelip orunly-ornynnda durdy. Hüýrlukga janyň bu ýygyna gözü düşdi.

– Men Hemraga aýdypdym, «Başyňa iş düşende meni çağyr» diýip. Bu ara ýolda toý tutupdyr. Men toýuňa barmaýyn – diýip, arany ýedi-sekiz tanap meýdan edip düşdi. Emma Hüýrlukga jan ýygynyna ara berip, tertibe salyp ýöribiňdi.

Hemra jan

– Ine geler, ynha geler – diýip, kän garaşdy. Hüýrlukga janyň geler müddeti ötdi. Hemra jan çagyň içinde zar-zar aglap, elinde sazy bolmasa-da, dilinde sözi, baş keleme söz aýdar gerek.

Ýowuz günler düşdi başa,
Geler bolsaň, ýar, gel indi.
Rehim eýle gözde ýaşy,
Geler bolsaň, ýar, gel indi.

Sensiz ýerde çekdim mähnet,
Başymga gondy kyýamat,
Hälem bu demdir ganymat,
Gel indi, aýym, gel indi.

Gyz golunda tylla ýüzük,
Juwan golunda bilezik,
Uzyn boýly serwi näzik,
Gel indi, janyň, gel indi.

Hemra diýer geçdim senden,
Şirin janyň çykdy tenden,
Eger el üzmesen menden,

Gel indi, janyň, gel indi.

(Dowamy bar)

Halk döredijiliği we rowaýatlar